

J. NAGY LÁSZLÓ – ABDALLÁH ABDEL-ATI AL-NAGGAR

**Magyar kapcsolatok az Öböl menti országokkal
(1970–1980-as évek)***

Hungary's Relations with the Gulf countries. Since the second half of the 1970s, the main task of the Hungarian diplomacy has no longer primarily been building and deepening political relations, but rather establishing and pushing the economic and trade relations regardless of political orientation of the countries. In this context, the Hungarian government has given an important role to the Gulf countries. Distinguished relations were established with Kuwait: in 1981 the ruler of Kuwait visited Budapest, and in 1982 the Hungarian head of state visited Kuwait. Hungary developed fruitful trade relations with the United Arab Emirates in the 1980s. The study contains Hungarian and Arabic archival documents.

Keywords: Hungarian–Gulf, foreign trade, Gulf countries, international relations, commercial relations, Qatar–Hungary, Kuwait–Hungary, UAE, diplomacy

Az 1970-es évek második felétől a magyar diplomácia fő feladata már nem a politikai, hanem a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok építése és elmélyítése volt. Egyre határozottabban olyan partnereket kellett felkutatnia, amelyekkel az adott ország politikai orientációjától függetlenül Magyarország előnyös kereskedelmet tudott lebonyolítani. Az „előnyös” konkrétan azt jelentette, hogy Magyarország tőkés devizához, elsősorban dollárhoz jut.

Az 1973-as olajárrobbanás¹ és a nyomában kibontakozó világgazdasági válság mind súlyosabb, az 1980-as évtized elejére pedig már kritikus állapotba juttatta a magyar gazdaságot és társadalmat. A fejlett tőkés országokkal folytatott kereskedelemben Magyarország komoly hátrányba került: a cserearányok romlása következtében egyre több árut kellett előállítania, hogy a szabad devizabevételeit legalább a korábbi szinten tudja tartani. Az

---

* E cikk a Tempus Közalapítvány támogatásával készült. Abdalláh Abdel-Ati Al-Naggar eredeti munkahelye: Egyiptomi Tudományos Akadémia (Academy of Scientific Research & Technology), jelenlegi (2021) kutatóhelye az ELTE.

¹ Az 1973. október 6–24. közötti arab–izraeli háborúban küzdő arab államok iránti szolidaritásból kiindulva, október 17-én kezdődött az első olajválság, amikor az OPEC hivatalosan bejelentette az olajkitermelés fokozatos csökkentését, és embargót hirdetett az Izraelt támogató országok ellen. Először történt meg, hogy a szervezet bevetette az olajfegyvert politikai céljai elérésére. A jóm-kipúri háború fejleményeire reagálva október 16-án 70%-kal megemelte a szaúdi nyersolaj árát, másnap pedig valamennyi tag bojkottot hirdetett az Izraelt támogató hatalmak (például az Egyesült Államok, Hollandia, Japán) ellen. Az október 17-i OPEC-bejelentés miatt megdöbbent az egész világ. A fejlett országok egyszerre szembesültek az árak gyors növekedésével és a kínálat drasztikus visszaesésével.

uralkodó párt, az MSZMP 1977-ben jutott el odáig, hogy reálisan próbáljon szembenézni a világgazdaságban bekövetkezett változások negatív következményeivel. A párt az említett év október 20-án tartott központi bizottsági ülésén megállapította, hogy „az 1973–1975-ben bekövetkezett világgazdasági árobbanás – amely a világ legtöbb országát súlyosan érinti és gazdasági struktúrájának jelentős átalakítását követeli – számunkra is az elmúlt 30 év legsúlyosabb külgazdasági hatását váltotta ki. Jelentős cserearány-romlást okozott.” Ez a helyzet növelte meg a fejlődő világgal, köztük az arab országokkal folytatott kereskedelem jelentőségét. A pártvezetés különösen ösztönözte azt, hogy a fejlődő országokba irányuló kivitelünkben „növekedjék a komplett berendezések, valamint a komplex termék- és szolgáltatási rendszerek aránya. Ennek szolgálatába kell állítani a műszaki-tudományos együttműködést, valamint a szakemberképzést.”²

Ebben az új diplomáciai orientációban a magyar vezetés fontos szerepet szánt az arab világnak. A magyar–arab gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok múltját tekintve ez nem is tűnt alaptalannak. A Külügyminisztérium 1983 januárjában elkészült, az arab–magyar kapcsolatokat elemző dokumentumában a következőket olvashatjuk: „Az arab országokba irányuló exportunk gyorsabban fejlődik bármelyik más viszonylatnál. 1965–1980 között tízszeresére emelkedett. Miközben 1981-ben a fejlett tőkés országokba irányuló exportunk 2%-kal esett vissza, a fejlődő országokba menő exportunk 17%-kal, az arab országokba irányuló pedig 35%-kal volt nagyobb, mint az előző évben... Az arab országokba irányuló exportunk értéke 1981-ben 620 millió US \$ volt. Ami az összes fejlődő exportunk 65%-a. Az arab országok szerepe a konvertibilis deviza kitermelésben pótolhatatlan, hiszen az említett összegű exportunkkal szemben az arab világból származó importunk csupán 72 millió dollár volt, vagyis a magyar népgazdaság mintegy 550 millió dollár tiszta bevételhez jutott. Ez az összeg (részben) fedezte a fejlett tőkés viszonylatban előállt mintegy 650 millió dolláros mérleghiány költségét.”³ A Külügyminisztérium öt arab országot helyezett az új külgazdasági munka középpontjába, a régi partnernek számító Irakot, Algériát, Egyiptomot és Líbiát, valamint Kuvaitot az Öböl-országokkal együtt. Ez utóbbiakhoz sorolták az Egyesült Arab Emírségeket, Bahreint, Katart, Ománt és Szaúd-Arábiát. Valamennyit a világ legnagyobb kőolajexportőrei között tartották számon, és nagyon jelentős devizatartalékkal rendelkeztek. Ezért fordított a magyar diplomácia különös gondot ezekre az országokra az 1970–1980-as években.

Az olajmonarchiák piacára történő behatolásban Magyarország kiinduló bázisa Kuvait volt, amellyel a függetlensége első éveitől eltekintve nagyon jó kereskedelmi és politikai kapcsolatot sikerült kialakítani. Az 1899 óta brit protektorátus emirátusnak a függetlenségét London 1961. június 25-én ismerte el. Erre Irak baloldali nacionalista miniszterelnöke, Abdel-Karim Kászem⁴ azonnal bejelentette az igényét Kuvaitra. Arra hivatkozott, hogy Kuvait az első világháború előtt ahhoz a vilajethez tartozott, amelynek a székhelye Bászra dél-iraki város volt. Kászem ellen a britek küldtek csapatokat Kuvaitba, amely megpendítette, hogy esetleg nem az Arab Ligához, hanem a Brit Nemzetközösséghez fog csatlakozni. Az ügy az

² MSZMPdok 1983, 563.

³ MNL-OL XIX-J-1-j. Arab országok 1983. 126. db. 00133/1983. sz. dok. Az arab országokkal való kapcsolataink eredményei, problémái és feladatai, 1983. január 9.

⁴ Abdel-Karim Kászem Mohamed Bakr al-Fadli az-Zubeidi (1914–1963) iraki katonatiszt, miniszterelnök és politikus. Ahmed Haszan al-Bakrrel együtt tagja volt az egyiptomi mintájú „Iraki Szabad Tisztek” titkos csoportjának, amely 1958. július 14-én megdöntötte a monarchiát.

ENSZ Biztonsági Tanácsa elé került, ahol a Szovjetunió vétója megakadályozta Kuvait felvételét a világszervezetbe. Moszkva nagy reményeket fűzött Irakhoz, ahol ekkor a kommunis-táknak igen erős pozíciójuk volt a kormányban, a tömegszervezetekben és a hadseregben. 1963 februárjában azonban jobboldali fordulat történt Irakban, a kommunista pártot törvényen kívül helyezték. Ezután Moszkva már nem ellenezte Kuvait felvételét az ENSZ-be.

A magyar kormány nyomban lépéseket tett a diplomáciai kapcsolatok megteremtésére. Kuvait is kereste a kapcsolatot a szocialista országokkal, mivel kiegyensúlyozott külpolitika megvalósítására törekedett. A megbeszélések gyorsan és eredményesen zajlottak, s a magyar nagykövet 1964. november 30-án át is adta megbízólevelét az uralkodónak, Abdalláh asz-Szálem asz-Szabáh emírnek. Az eseményről a helyi televízió részletesen tájékoztatott. A nagykövetet fogadta a külügy-, valamint az ipari és a pénzügyminiszter. Mindketten élénk érdeklődést mutattak Magyarországra iránt (oktatás, egészségügy, mezőgazdaság). Kuvait moszkvai nagykövetét akkreditálta Budapestre, aki 1965. március 27-én adta át a megbízólevelét Dobi István államfőnek, az Elnöki Tanács elnökének.

A nagykövet budapesti tartózkodásának napjaiban érkezett vissza több kőolajtermelő országban – köztük Kuvaitban – tett szakmai úttjáról egy kőolajipari piackutató delegáció, amely a jelentésében hangsúlyozta, hogy Kuvait érdekes lehet a magyar külkereskedelem számára, mert rajta keresztül beléphetünk az Öböl kis országainak piacára. Az ehhez szükséges jó politikai háttér megteremtését szolgálta a Kállai Gyula miniszterelnök vezette küldöttség látogatása Kuvaitban 1966. február 16. és 20. között. Ő volt az első kelet-európai kormányfő, aki hivatalos látogatást tett az emirátusban. Az 1960-as évtized második felétől fokozatosan és jelentősen emelkedett a magyar export: 1965-ben 14,3 millió, 1970-ben 43 millió Ft, 1974-ben pedig meghaladta a 70 milliót. Ipari fogyasztási cikkeket, mezőgazdasági, valamint gépipari termékeket (autóbuszokat, vontatóhajókat) szállítottunk. Nagyon kedvelték Kuvaitban a magyar brojlercsirkét, 1974-ben 540 tonna volt a magyar export, 1975-ben 6 ezret, 1976-ban pedig már 10 ezret terveztek. Az ügyletet lebonyolító kuvaiti cég vezetője szerint a magyar csirke fogy el a leggyorsabban a boltok polcáról.⁵

Különösen fontos volt, hogy 1964 óta Kuvait devizabetéteket helyezett el a Magyar Nemzeti Bankban. 1974-ben pedig a magyar pénzügyminiszter megállapodott a kuvaiti hatóságokkal, hogy az MNB és a Kuvaiti Nemzetközi Beruházási Társaság 40 millió dollár értékben nyolcéves lejáratú kötvényt bocsát ki, s az ebből befolyó összeget az MNB exportbővítő finanszírozásra fogja fordítani.⁶

Egyértelműen a jó kapcsolatokra utaltak a magas szintű látogatások. Ezek sorában a legjelentősebb az uralkodó, Dzsábir Ahmed Dzsábir asz-Szabáh budapesti látogatása volt 1981. szeptember 14–16. között. A fogadtatás szívélyes volt: arab nyelvű üdvözlés a sajtóban, rövid életrajz, az ország modernizációs eredményeinek a bemutatása. Az ismertetéseken kiemelték, hogy a vendég 1965 óta miniszterelnök, 1966-tól trónörökös és 1977. január 1-jétől államfő.⁷ A tárgyalások folyamán kiderült, hogy a nagy nemzetközi problémákkal (béke, leszerelés, Közel-Kelet) kapcsolatban az álláspontok azonosak vagy nagyon közeli-ek. Természetesen tárgyaltak a mindkét felet érzékenyen érintő iraki–iráni háborúról. Magyarország kereskedelmi kapcsolatai mindkét országgal gyümölcsözők voltak, s ezt az

⁵ *Népszabadság*, 1975. november 6.

⁶ MNL-OL XIX-J-1-j, Arab országok 1975. 142. d. 00177.

⁷ *Népszabadság*, 1981. szeptember 13.

egyik vagy másik fél melletti kiállással nem akarta kockáztatni. (Talán ez volt az egyetlen konfliktus a hidegháború idején, amelybe nyíltan és egyértelműen egyik szuperhatalom sem akart beavatkozni.) A konfliktus Kuvait és az Egyesült Arab Emírségek számára viszont reális veszélyt jelentett, Irán exportálni akarta az iszlám forradalmat ezekbe a miniállamokba, ahol a lakosság nem kis része az iszlám síita ágához tartozott. Az aggodalom és a veszélyérzet tükröződött a közös nyilatkozatban, amely egyúttal határozott felhívás is volt a külső hatalmakhoz, hogy ne akarják megoldani a problémájukat, mert „az Öböl-térség békéjének és biztonságának fenntartásáért egyedül a térség államai felelősek, minden idegen beavatkozás nélkül”.⁸

Egy évvel később az Elnöki Tanács elnöke, Losonczy Pál kuvaiti látogatása (1982. október 31. – november 2.) végén kiadott közös nyilatkozat még határozottabban fogalmazott: „Az Arab-öböl békéjének és biztonságának fenntartásáért – minden beavatkozást kizárva – csakis a térség államai felelősek.”⁹ Szemben az 1981-es „Öböl” megjelöléssel, itt már az „Arab-öböl” elnevezés került be a közös nyilatkozatba. Ez elég egyértelmű állásfoglalásként is felfogható a frontokon ekkor visszavonulásra kényszerített Irak mellett, az öblöt mindig is „perzsának” nevező Iránnal szemben.

A komplikált és kényes helyzet ellenére a magyar–kuvaiti gazdasági és politikai kapcsolatok jók maradtak. A magas szintű látogatások folytatódtak: 1984 áprilisában Apró Antal, az Országgyűlés elnöke járt Kuvaitban, júniusban pedig a kuvaiti hadügyminiszter jött Budapestre. Látogatását a magyar honvédelmi miniszter viszonzta 1985 októberében. (Ekkoriban fenyegette Irán megsemmisítéssel az Öbölben köolajat szállító tankhajókat, s ezért kérte Kuvait, hogy szovjet hadihajók védjék a szállítóhajóikat.) Decemberben Nagy Gábor külügyminiszter-helyettes folytatott megbeszéléseket kuvaiti partnerével, 1986 októberében ugyanezt tette Faluvégi Lajos miniszterelnök-helyettes, pénzügy- és tervezési miniszter.

Az Öböl többi országával, amellyel nem volt diplomáciai kapcsolata Magyarországnak, a kuvaiti hatóságok segítségével az ottani magyar nagykövetség eredményesen tudta intézni a kétoldalú gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok ügyeit. A kereskedelem értéke szerény volt, 1973-ban mindössze 1,5 millió dollár. Itt azonban nem az érték, hanem a kapcsolat volt a fontos. Ezt hangsúlyozta az 1978-as követi értekezleten a kuvaiti nagykövet, amikor megjegyezte, hogy a kuvaiti közvetítésnek köszönhetően „félleg-meddig legálisan képviseltem Szaúd-Arábiát és az Emirátusokat is”. Különösen a szaúdi kapcsolat jelentőségét emelte ki, mert az országnak nagyon fontos szerepe van a nemzetközi pénzpiacon, és nem szabad őt elintézni azzal, hogy „reakciós”. A nagykövetet 1976-ban szívélyesen fogadták a talán legkonzervatívabb országban, s közölték vele, hogy közvetlenül is hajlandók kereskedni Magyarországgal. Különösen a bábolnai baromfifitenyésztő rendszer iránt érdeklődtek.¹⁰

Az Egyesült Arab Emirátusok (EAE), miután az angol protektorátus megszűnt a térségben az 1960-as évek végén, 1971. december 2-án hét kis sejkéségből alakult meg Zájid bin Szultán vezetésével. Katar, Bahrein és Omán nem csatlakozott, mindhárom független, önálló állam maradt.

A 75 ezer km² kiterjedésű állam területének kevesebb mint 1%-a alkalmas mezőgazdasági művelésre. Lakossága a megalakulásakor nem érte el a félmilliót, napjainkban viszont

⁸ MKEvk 1981, 281.

⁹ MKEvk 1982, 334.

¹⁰ MNL-OL XIX-J-1-j, Követi értekezlet 1978. 2. db. 001660/12. sz. dok. A fejlődő országokkal foglalkozó regionális értekezlet. Budapest, 1978. július 27–28.

már 10 millióra tehető. Ebből kb. 7 millió nem őslakos, hanem vendégmunkás, főleg indiai és pakisztáni származású. A kőolaj kitermelése az 1960-as évek végétől rohamosan növekedett. A befolyt jövedelem az 1970-es évtized végére elérte a 10 milliárd dollárt, amely az 1980-as évek elején bekövetkező árcsökkenés következtében 7 milliárdra csökkent, de az évtized végére már ismét meghaladta a 10 milliárdot.¹¹

Az Öböl államai 1981-ben az európai integrációs szervezet mintájára létrehozták az Öböl menti Együtműködési Tanácsot. Megalakításának a gazdasági okokon túl nagyon komoly biztonságpolitikai oka is volt: az univerzalista iráni iszlám forradalom, amely veszélyt jelentett az olajmonarchiák társadalmi rendjére, belső stabilitására. Veszélyeztette a térség stabilitását az iraki–iráni háború is.

Az Öböl államaiba beáramló jövedelem óriási, főleg infrastrukturális beruházásokat tett lehetővé (repülőterek, utak stb.). Ezek sokszor átgondolatlanul, hosszú távú tervezést mellőzve történtek (például egymáshoz közel építettek repülőtereket). A hirtelen jött pénzbőség is hozzájárulhatott ehhez, hiszen ezek a miniállamok rövid idő alatt óriási utat tettek meg, „a tevéországból az atomkorba katapultáltak”, írta róluk egy ott járt magyar újságíró.¹²

A magyar diplomácia – elsősorban gazdasági érdekektől vezérelve – az 1970-es években kezdett fokozottabban érdeklődni az Öböl-államok iránt. Természetesen Magyarország hosszabb távon nem mondott le arról, hogy diplomáciai kapcsolatot létesítsen ezekkel a konzervatív olajmonarchiákkal. Ezt azonban elsősorban az afganisztáni szovjet intervenció akadályozta.

A magyar–emirátusokbeli kapcsolatokról elmondható, hogy „Magyarország már hosszú ideje élénk érdeklődést tanúsít a kapcsolatok fejlesztése iránt a kemény feltételeket diktáló, ám hatalmas pénzügyi tartalékokkal rendelkező, készpénzzel fizető piaccal. Gazdasági kapcsolataink lényegében az 1970-es évek közepétől indultak fejlődésnek.”¹³ 1976. március 6-tól 9-ig Faluvégi Lajos vezetésével magyar delegáció folytatott tárgyalásokat az Arab Emirátusok Államszövetségének képviselőivel, bankok és fejlesztési intézmények vezetőivel. „A megbeszéléseken kitént, hogy eredményes együttműködés valósulhat meg többek között a mezőgazdaságban, az egészségügyben, a magyar iparnak lehetőségei nyílnak kikötői berendezések szállítására.”¹⁴

Dubaiiban, az azonos nevű emírség fővárosában Magyarország 1976 óta tartott fenn vállalati képviseleti irodát.¹⁵ Abu-Dzabiban, az állam legnagyobb városában pedig 1985 óta működött magyar képviselet (Hungarian Trade Centre). Magyar részről a pénzügyminiszter (1976-ban és 1979-ben), a külkereskedelmi miniszter és külügyminiszter-helyettes (1982-ben és 1986-ban) tett látogatást az Emirátusokban.

Magyarország nem csupán termékeinek felvevőpiacaként tekintett ezekre az országokra, hanem mint pénzügyi központokra is, ahol hitelekhez juthatott. 1978-ban 100 millió dollár

¹¹ Laurens, 1999, 306, 394.

¹² *Magyarország*, 1981. március, 9. sz.

¹³ *Népszabadság*, 1989. augusztus 3.

¹⁴ *Világgazdaság*, 1976. március 11.

¹⁵ Az Egyesült Arab Emírségek és Magyarország 1989. augusztus 2-i hatállyal létesítettek nagykövetségi szintű diplomáciai kapcsolatokat. Erre ld. a 2. számú mellékletet.

hitelt vett fel a Magyar Nemzeti Bank az Egyesült Arab Emírátságokban, amely 1980-ban 25 millió dollárral járult hozzá egy 150 milliós magyar hitelfelvételhez.¹⁶

A Hungexpo kiállításszervező cég 1981 februárjában Abu-Dzabiban rendezett magyar kereskedelmi kiállítást. „Kettős értelemben is friss esemény ez: az év első magyar gazdasági rendezvénye külföldön, és Magyarország első jelenléte ebben az Arab-öböl menti olajsejkségben. Húsz magyar külkereskedelmi, illetve külkereskedelmi jogú iparvállalat mutatkozik be, s a kiállításon láthatók a helyi iparosítási és infrastruktúra-fejlesztési törekvéseket segítő termékek között kikötői darumodellek, mérlegek, műanyaglágyító, erősáramú villamos berendezések, oktatási felszerelések, lézeres automata szintezők.”¹⁷ A helyszínen járt újságíró megállapította: az EAE hivatalos szervei nagyon nyitottak a kereskedésre, könnyen adnak vízumot annak ellenére, hogy nincs velük diplomáciai kapcsolatunk. Egyrészt könnyű kereskedni velük, mert nincs diszkrimináció, szabad a piac. Ám nehéz is, mert nincs eladnivalójuk, és óriási a konkurencia. Magyarország 8 millió dollárral „van bent” a piacon, ez elenyésző az évi 6,5 milliárdos importhoz képest. A térségben ismert Tungstram már jó évtizede szállít villanyégőket. Érdeklődés mutatkozott a transzformátorállomások és a magyar kozmetikai ipar termékein túl a herendi porcelánok iránt, amelyeknek a bemutatott darabjai nyomban vevőre is találtak. A magyar terjeszkedésnek azonban hazai gazdasági akadályai is van: szűkek a kapacitások, a gyorsan növekvő keresletet időre és jó minőségben a magyar gyártók nem tudnák produkálni. Ezért kell rangsorolni a piacokat.¹⁸ A legfontosabb azonban a jelenléti fenntartása és a kereskedés folytatása volt.

1982-ben Dubaiban, 1984-ben Abu-Dzabiban rendeztek Magyar Hetet, 1982-ben a Transelektro vegyesvállalatot hozott létre az Emírátságokban. „A dubai önálló magyar kiállítás megnyitása alkalmából Veress Péter külkereskedelmi miniszter vezetésével november 13. és 17. között magyar gazdasági delegáció látogatott az Egyesült Arab Emírségekbe, ezen belül Abu-Dhabi, Dubai, Sharjah és Fujaira emírségekbe [...] A tárgyalások alapján kedvező lehetőségek mutatkoznak magyar beruházati javak és fogyasztási cikkek szállításának követelésére, különösen az energiatermelés és elosztás, a mezőgazdaság és az öntözés területén.”¹⁹ Az 1970-es évek végétől a luxusszállodák magyar szórakoztató együtteseket (beat és népi zenekarok) szerződtettek. Élénk érdeklődés mutatkozott a futballedzők iránt. A Malév 1983-tól meghosszabbította a kuvaiti járatát Dubaiig.

Az 1970-es évek végétől fokozatosan növekvő kereskedelmi forgalom az 1980-as évek közepén azonban megtorpant, sőt némileg visszaesett. Ennek nem szubjektív okai voltak. A kőolaj ára drasztikusan csökkent, 1985 decemberében 1 barrel (159 liter) nyersolaj 15 dollárba került, ami a konstans értékét tekintve alacsonyabb volt, mint 1973-ban. Ez Kuvaitot is megszorítások (importcsökkentés) bevezetésére kényszerítette. Ezentúl különösen érzékenyen érintette Magyarországot az is, hogy Kuvait, Szaúd-Arábia és a térség többi állama

¹⁶ MNL-OL XIX-J-1-j, Arab országok 1987. 68. db. 1421-1. sz. dok. Adatok Kuvaitról, az Öböl-országokról és a JAK-ról (Jemeni Arab Köztársaság).

¹⁷ *Népszabadság*, 1981. február 3.

¹⁸ *Magyarország*, 1981. március, 11. sz.

¹⁹ *Vas Népe*, 1982. november 19.

is a csernobili atomreaktor katasztrófája²⁰ miatt időlegesen felfüggesztette a magyar élelmi-szeripari termék átvételét.

Egyáltalán nem kedvezett sem a politikai, sem a gazdasági kapcsolatok fejlődésének az, hogy 1987-ben Magyarország és Izrael – a Bécsben folytatott titkos tárgyalások eredményeként – Érdekvédelmi Hivatal felállításáról döntött. Retorzióként az Oman International nevű cég palesztin ügyvezető igazgatója megszakította az együttműködést három magyar vállalattal. A tárgyalások a három céggel egy 12–13 millió dolláros üzletről (például kórház építése) folytak, amelyet a Kuwait Fund finanszírozott volna. Összességében a palesztin gazdasági megtorló ellenlépések 22–28 millió dollár veszteséget okoztak Magyarországnak.²¹ Az Emirátusok befagyasztották jól alakuló magyar kapcsolataikat, előkészített utazásokat kellett elhalasztani. Lemondta a látogatását az EAE-ban székelő Palesztin Nemzeti Alap vezetője, aki Arafattal érkezett volna Budapestre. Ugyancsak lemondta látogatását az Arab Liga főtitkára.

A magyar export az Öböl országaiba 1987 után újra növekedett. A legnagyobb volumenű és értékű export a térségben Kuvaitba irányult, éves átlagban 1,2–1,3 milliárd devizaforintot tett ki. Őt követte Szaúd-Arábia éves átlagban 800–900 millió devizaforinttal, majd az Emirátusok következtek évi átlagban félmillió devizaforinttal. Az Arab-öböl egyéb országaiba irányuló kivitel értéke pedig megközelítette a 100 millió devizaforintot.²² A behozatal viszont, s ez valamennyi Öböl menti ország esetében így volt, elhanyagolható, néhány 10 millió devizaforintot tett ki.

Összességében a magyar külkereskedők azon erőfeszítése, hogy a magyar termékek jelen legyenek az Öböl menti államok piacán – figyelembe véve objektív adottságainkat –, eredményes volt. S mindezt igen feszült, háborús légkörben érték el. A diplomáciai kapcsolatok felvétele az Öböl kis államaival a rendszerváltáskor, 1989-ben történt meg. Szaúd-Arábiával öt évvel később.

---

²⁰ 1986. április 26-án a szovjetunióbeli Csernobil (ma Ukrajnához tartozik) atomreaktorában robbanás történt, s a kiszabaduló radioaktív anyag Európa egyes részeire (köztük Magyarországra) és az Egyesült Államok keleti területeire hullott.

²¹ MNL-OL XIX-J-1-j, Arab országok 1988. 104. db. 00113/1. sz. dok. Jelentés az izraeli kapcsolataink arab érdekeinket károsító kihatásáról. Budapest, 1988. január 6.

²² KSEvk 1981–1989.

I. MELLÉKLET

سفارة جمهورية هنغاريا الشعبية
ص.ب. 23955 الصفاة
الكويت

EMBASSY OF THE HUNGARIAN
PEOPLE'S REPUBLIC
P. O. Box: 23955 – Safat
KUWAIT

SZIGORÚAN TITKOS!

Kuwait, 1988. július 5.

**Tárgy: 1988. évi nagyköveti beszámoló
jelentés az Egyesült Arab Emírátsokról**²³

Szám: 78/1/SZT/1988

Készült: 4 példányban

Kapják: 3 pl. Központ

1 pl. Nagykövetség

1. Belpolitika

Az öbölháború politikai bizonytalanságot gerjeszt az Emírségekben, csakúgy, mint a többi ÖET államban, ehhez adódnak a gazdasági aggodalmak, melyek a gyengülő dollár és a tőzsdei árfolyamok miatt keletkeznek.

A 17 éves fennállás ellenére az ország még mindig csak ideiglenes alkotmánnyal rendelkezik, a föderatív intézmények képtelenek betölteni teljes egészében feladatukat, mivel a különböző emírségek birtokolják a valóságos hatalmat. A föderatív kormányzati vezetés fejlesztésére való törekvés továbbra is jellemzője a belpolitikai életnek.

Az 1987-es Sarzsai krízist követően a föderáció megerősödését tapasztaljuk még akkor is, ha a két legerősebb emírség, Abu-Dzabi és Dubai a krízisben résztvevő ellentétes oldalakat támogatták.

Az öböl-háború közvetlen hatására az uralkodók közötti együttműködés fokozódott, közelebb kerültek egymáshoz.

Az EAE lakosságának mintegy háromnegyed része külföldi illetőségű személy. Az őshonos lakosság létszáma 365 ezer fő körül mozog s ezek többsége gazdag családokhoz tartozik.

A beszámolási időszakra jellemző, csakúgy, mint a korábban vizsgált periódusokra, hogy a belbiztonság stabil, Zayed sejk pozíciója megingathatatlan, szükség esetén kemény kézzel rendezi a felmerülő problémákat. Zayed sejk tekintélyét növeli, hogy számol az egyes emírségek sajátosságával és bölcs kompromisszumok révén – általában közmegelegedésre – harmonizálni tudja az alapvető bel- és külpolitikai kérdéseket. Mégis a fő eszköz a lakosság részére biztosított szociális körülmények magas színvonala, valamint az elért életszínvonal garantálása, és az államvezetés toleráns politikája. A magasan kvalifikált európai és amerikai szakemberek odaadással tevékenykednek, cserébe viszont az átlagosnál magasabb bért kapnak.

2. Külpolitika

Az Egyesült Arab Emírátsok, mint az Öböl Együttműködési Tanács, az Iszlám Konferencia Szervezete és az el nem kötelezett mozgalom tagja, egyre aktívabb szerepet játszik a nemzetközi és a regionális politikai életben.

A közelmúltig az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem állandó tagjaként és azt követően is, felnöve a feladatokhoz, aktív kezdeményező, közvetítő szerepet vállalt a térséget sújtó

²³ MNL OL XIX-J-1-j, Egyesült Arab Emírségek 35, 1988. 36. d. 1988. évi nagyköveti beszámolóje-
lentés az Egyesült Arab Emírátsokról. Kuwait, 1988. július 5.

iraki–iráni háború mielőbbi befejezésének elősegítéséért. Az Emírségek elnöke, sejk Zayed önálló elképzelésekkel lépett ki a nemzetközi élet porondjára (pl. az ÖET és Irán közötti közvetlen tárgyalások közvetítésével).

A beszámolási időszakban az EAE külpolitikai törekvéseinek előterében az Öböl Együttműködési Tanács szerepének kibontakoztatása, a tagállamok közötti együttműködés fejlesztése állt. Ezt követően a nemzetközi szinten a hetedik éve húzódó iraki–iráni értelmetlen testvérháború, a palesztin kérdés igazságos és tartós rendezése, ezzel összefüggésben a libanoni viszály mielőbbi befejezése áll.

Az Arab-öbölben folyó iraki–iráni háborúval kapcsolatban az EAE külpolitikai szándékait a háború mielőbbi befejezésének óhaja motiválja. Minden létező békés eszköz felhasználásával, a lehetséges összes csatorna igénybevételével szeretné elérni a harci cselekmények beszüntetését. Ennek egyik markáns példája, hogy az ÖET-tagállamok nevében, de azoktól függetlenül is, fenntartja kapcsolatait Iránnal. Időnként nyilvánosan is bírálja Szauúd-Arábia és Kuvait általa szélsőségesnek tartott Irán ellenes kampányát, Irak mellett fenntartás nélküli elkötelezettségüket. Irán ezt a magatartást azzal honorálja, hogy kerüli az EAE objektumai elleni csapásokat.

Az EAE továbbra is kiáll azon nézete mellett, amely elutasítja a nagyhatalmak állandó jelenlétének szükségességét az Öböl-térségben. Nemzetközi és regionális fórumokon hangsúlyozzák, hogy a térség országainak jól felfogott érdeke, hogy a nagyhatalmak vagy szövetségeseik ne rendelkezzenek katonai bázisokkal az ÖET-tagállamainak területén.

Az iraki–iráni háború nemkívánatos fejleményeként értékelt „tankerháború” következményének tekintik, hogy az Öböl vizein megjelentek a különböző nemzetiségű hadihajók, melyek óhatatlanul magukban hordozzák a konfliktus kiszélesedésének veszélyét. Az ÖET-tagállamok többségével ellentétben az emirátusi vezetés óvatos, de támogatja azt a szovjet javaslatot, miszerint az ENSZ felügyelete alá tartozó tengerészeti egységeknek kellene átvenni az Öböl szabad hajózásával kapcsolatos feladatok ellátását. Felfogásuk szerint a nemzetközi hajózóutak biztonságának garantálása nemzetközi feladat, ezt pedig leghatékonyabban az ENSZ képes végrehajtani.

Az iraki–iráni konfliktus mielőbbi befejezésének egyetlen lehetséges útjának a tárgyalásos rendezését tekintik. A kormány álláspontja szerint erőszak, kényszer vagy embargó alkalmazásával Iránt nem lehet tárgyalóasztalhoz kényszeríteni, ezért az Iránnal fennálló politikai gazdasági kapcsolataik fenntartása, fejlesztése mellett foglalnak állást, még akkor is, ha az ÖET-tagállamok többsége kételkedően és bizalmatlanul tekint az emírségi kezdeményezésekre.

Az EAE kormánya a Közel-Kelet nagy fontosságú kérdésének tekinti a palesztin problémát. Álláspontjuk szerint az izraeli elnyomó intézkedéseket az USA és néhány nyugat-európai állam támogatja, melynek tudatában az izraeli vezetés bátran folytatja agresszív politikáját. Ugyanakkor a palesztin nép jogfosztottsága folytatódik, egyes esetekben fokozódik. A palesztinai arab nép legalapvetőbb emberi jogaitól megfosztottan él az Izrael által elfoglalt területeken.

Az Egyesült Arab Emírátsok támogatja és szükségesnek tartja egy, a Közel-Kelet téma körével, ezen belül a palesztin kérdéssel is foglalkozó nemzetközi konferencia összehívásának koncepcióját valamennyi érdekelt fél részvételével, beleértve a PFSZ-t is, amely a palesztin nép egyetlen törvényes képviselője.

A nemzetközi politikai kérdésekben – mint a közelmúltig az ENSZ BT nem állandó tagja – kiegyensúlyozott, realista, el nem kötelezett politikát folytatott. Támogatja az enyhülést, síkraszáll a teljes leszerelés mellett. A legutóbbi napok fejleményeként üdvözli, hogy a Szovjetunió megkezdi csapatainak kivonását Afganisztánból. A szovjet döntést pozitívan értékeli, s megállapítják, hogy a csapatkivonás befejeztével elhárul az akadálya annak, hogy a térség államai fejlesszék a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolataikat.

A szocialista országokkal a diplomáciai kapcsolatok kiépítése az EAE-ban eldöntött kérdés, Kína (1984), SZU (1985), Jugoszlávia (1986) után 1988. június elsejével az Emirátusok Csehszlovákiával is rendezte diplomáciai kapcsolatát. A többi szocialista országgal a kapcsolatok rendezése feltehetően nem egyidejűleg történik, az EAE „nem akar szenzációt”, de 1–2 éven belül ez lényegében mindegyikkel megvalósul.

3. Gazdasági helyzet

1987-ben az EAE gazdasága némi élénkülést mutatott fel, a különböző ágazatokban a növekedés azonban rendkívül differenciált volt.

A GDP növekedését 6–9%-ra becsülik, az exportját 18%-ra, az importját 16%-ra. (Az import növekedésében szerepet játszott az élénkülő reexport.) Az egyéb területeken inkább a szinten tartás, mint a növekedés jellemző. A fogyasztás és a beruházások szintje lényegében nem haladta meg az előző évit.

A szövetségi költségvetés kihirdetése még nem történt meg. 1987-re alapelveként rögzítették, hogy a kiadások nem haladhatják meg az előző évit. A költségvetési bevételek az előző évhez viszonyítva gyorsan nőttek – mintegy 16%-kal – így a központi költségvetés hiánya feltehetően jelentősen csökkent.

A belföldi árszint emelkedése jelentős, mintegy 6%-os. Az inflációs nyomás mérséklésére itt is alkalmazzák az olcsóbb – esetenként az alacsonyabb minőségű – importforrások erőteljesebb igénybevételét.

A múlt évtől változás figyelhető meg az EAE tőkekihelyezési politikájában. Kuvaithoz hasonlóan preferálja a külföldi – mindenekelőtt olajtermelő és feldolgozó – vállalatok értékpapírjainak megszerzését. (Jelentős visszhangot váltott ki néhány spanyol olajfeldolgozó vállalatba történő tőkebefektetése.) Az érdekeltségek szerzésével mindenekelőtt olajexportja számára kívánja a piacot biztosítani.

1988-ra lényegében az 1987-es szint stabilizálásával lehet számolni. Az exportnál minimális (az olajexportnál jelentősebb) csökkenést, az importnál 3–4%-os növekedést (főleg reexport) becsülnék. Az olajtermelés csökkenése miatt a GDP-nél nem számolnak növekedéssel, a költségvetés hiányát nagyobbra becsülik az 1987-esnél. Általában nyugodt, de „csillogástól mentes” gazdasági évvel kalkulálnak.

4. Kétoldalú kapcsolatok

A hazánk és az EAE közötti diplomáciai kapcsolatok felvételének ügyében az elmúlt időszakban nem történt előrelépés, az emirátusi fogadókészség hiánya egyrészt, a magyar kormányban bekövetkezett személyi változások miatt, másrészt a tervezett miniszteri szintű látogatás nem került megvalósításra. A beszámolási időszakban nagyköveti átutazására 1986 júliusát követően csak 1988 júniusában került sor.

Emirátusi részről több magas szintű kormánytisztviselő rendelkezik érvényes magyarországi meghívással. Ezek realizálása évek óta húzódik, várhatóan a közeljövőben ezekre nem is kerül sor. Érvényes meghívással rendelkezik többek között a Dubai Kereskedelmi Kamara elnöke is, a látogatást igyekszünk lehetőségeinkhez mérten szorgalmazni.

Hazánkról az Emírségekben kialakított kép az izraeli–magyar kapcsolatok fejlődésének bírálata ellenére reális, tárgyyszerű. Ezt nagyban elősegíti az ott megjelenő sajtó, amely az Öböl-térségben leggyakrabban foglalkozik a magyarországi fejleményekkel. Így beszámol az adórendszer bevezetéséről, az Országgyűlés tevékenységében bekövetkezett fejlődésről és nem utolsósorban hazánk nemzetközi diplomáciai tevékenységéről. A híryanagyok általában a nagy hírügynökségek jelentéseire támaszkodnak.

Exportunk – bár alacsony bázisról – 1987-ben tovább nőtt, közel 30%-kal (11 m USD-ről 14-re). Az exportunk növekedésének fő tényezője a kivitelünk termékstruktúrájának kiszélesítése, az exportáló vállalatok számának bővülése volt.

A már meglévő kötésállomány alapján – 1988-ra is további exportnövekedés várható.

Nagyköveti szinten 1988 júniusában felvettük a kapcsolatot a Sport és Ifjúsági Tanács képviselőjével. Érdeklődés tapasztalható a Magyarországgal való kapcsolatok iránt. Kértek javaslatot együttműködési programra.

Egyéni munkavállalóként 1 magyar edző dolgozik az EAE-ban.

5. Konzuli kapcsolatok

Az Egyesült Arab Emírségekben jelenleg mintegy 100 főt számláló magyar kolónia él és dolgozik. A MALÉV heti rendszeres járatot üzemeltet Budapest és (Kuvait-)Dubai között, és az Egyesült Arab Emírségekben egyre nő azoknak a száma, akik turizmus, gyógykezelés vagy sportolás céljából fel kívánják keresni hazánkat.

A magyar kolónia érdekvédelme és az idegenforgalom (vízumkiadás) szempontjából egyaránt hátráltató tényezőként hat a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok, illetve külképviseletek hiánya.

Az Emírségekben jelentkező konzuli ügyeket – mint a térségben legközelebb lévő külképviseletet – az MNK kuvaiti nagykövetsége intézi részben postai úton, részben diplomáciai csatornákon keresztül (az Emírségek kuvaiti nagykövetségének beiktatásával), részben pedig az évente átlagosan 1 alkalommal sorra kerülő nagyköveti és konzuli látogatás alkalmával. Közvetítőként időnként igénybe vesszük a dubai Magyar Kereskedelmi Központ vezetőjének segítségét, akivel jó munkakapcsolatot alakítottunk ki.

A beszámolási időszakban az Emírségekben egy esetben fordult elő magyar útlevél elvesztése. Az útlevélcseréket, anyakönyvezéseket folyamatosan intézzük. Bírósági, rendőrségi eljárás a beszámolási időszakban nem jutott tudomásunkra.

Javaslatokat ld. a 44/1988./SZT számú aktában.

(dr. Káplár József) nagykövet

II. MELLÉKLET

IX. Területi Főosztály
Dr. Nagy Zoltán Árpád

Feljegyzés

Tárgy: a diplomáciai kapcsolat felvétele az
Egyesült Arab Emírségekkel²⁴

Az államközi kapcsolatok fejlesztéséhez fűződő gazdasági és politikai érdekeinek megfelelően a Minisztertanács 3560/1973, az Elnöki Tanács 298/1974. számú határozatában hozzájárult a Magyar Népköztársaság és az Egyesült Arab Emírségek közötti diplomáciai kapcsolatok felvételéhez.

Az elmúlt években történt kezdeményezéseink eredményeként az EAE Külügyminisztériuma július 3-án, kuvaiti nagykövetsége útján jegyzékben közölte, hogy készek a diplomáciai kapcsolat felvételére. A bejelentés módját illetően egyetértettek azzal, hogy azonos időpontban, egyeztetett szövegű közös közleményben hozzuk nyilvánosságra a döntést. Ennek időpontjául 1989. augusztus 2-át javasolták.

Kérték, hogy válaszukat július 25-ig jegyzékben közöljük.

Az általunk előzetesen átadott szöveget lényegében elfogadva az EAE KÜM az alábbi közlemény megjelenését javasolja:

„A két ország közötti baráti kapcsolatok és együttműködés erősítése és fejlesztése közös óhajától vezérelve az Egyesült Arab Emírségek és a Magyar Népköztársaság kormányai elhatározták, hogy 1989. augusztus 2-i hatállyal nagyköveti szintű diplomáciai kapcsolatokat létesítenek.”

Javasoljuk:

1./ Adjunk egyetértő választ az EAE KÜM jegyzékére: fogadjuk el a javasolt közleménytervezetet és a bejelentés időpontját. Egyetértő jegyzékünket kuvaiti nagykövetségünk adja át.

2./ Az 1989. augusztus 2-i napilapokban jelentessük meg a közös közleményt.

3./ A kapcsolatfelvételt követően KÜM szóvivői tájékoztató foglalkozzon az eseménnyel, értékelve annak jelentőségét és megerősítve kapcsolatrendezési szándékunkat valamennyi Öböl-országgal. (A nyilatkozat szövegét a IX. Főosztály elkészíti.)

4./ A diplomáciai kapcsolatok felvételének bejelentését követően politikai és gazdasági érdekeinket, illetve anyagi lehetőségeinket figyelembe véve készítünk javaslatot diplomáciai jelenlétünk formájára az Egyesült Arab Emírségekben. A jelenlegi helyzetben azt is javasoljuk, hogy kuvaiti nagykövetségünket akkreditáljuk az EAE-ba, s erről – mint szándékunkról – tájékoztassuk az EAE Külügyminisztériumát aug. 2-át követően.

Megjegyzés: a helyszíni jelenlétünket illetően az az alternatív elképzelésünk, hogy

- a./ a Dubaiban működő Magyar Kereskedelmi Központot a Kereskedelmi Minisztériummal együttműködve fejlesszük konzulátussá úgy, hogy továbbra is fenntartjuk kuvaiti nagykövetségünk megbízatását az Abu-Dhabiban székelő szövetségi elnök mellett;
- b./ rezidens nagykövetet nevezünk ki Abu Dhabi székhellyel (nagykövet + 1 admin. alkalmazott), konzulátust működtetve Dubaiban.

²⁴ MNL OL XIX-J-1-j, Egyesült Arab Emírségek 35, 1989. 31. db. A diplomáciai kapcsolat felvétele az Egyesült Arab Emírségekkel. Kuvait, 1989. július 5.

Horn elvtárs fentiekkel kapcsolatos állásfoglalása után hivatalosan is megkezdjük az egyeztetést a Kereskedelmi Minisztériummal. A Ker. Min. illetékes osztályvezetőjével történt tájékoztató megbeszélés szerint mind az a./ mind a b./ variáns esetében készek az együttműködésre.

Külgépviselőink kapjanak tájékoztatást a diplomáciai kapcsolatok felvételéről. Az arab országokban működő, illetve a kapcsolatépítésben szerepet játszó nagykövetségeink kapjanak utasítást a kezdeményezések folytatására a többi Öböl-ország irányába.

Budapest, 1989. július 5.

Bibliográfia

Források

KSEvk 1981–1989 = *Külkereskedelmi statisztikai évkönyv*. Budapest.

MKEvk 1981 = *Magyar külpolitikai évkönyv 1981*. Budapest.

MKEvk 1982 = *Magyar külpolitikai évkönyv 1982*. Budapest.

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Budapest.

MSZMPdok 1983 = *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1975–1980*. Budapest.

Magyarország (hetilap)

Népszabadság

Vas Népe

Világgazdaság

Felhasznált irodalom

Laurens 1999 = Laurens, H.: *Paix et guerre au Moyen-Orient. L'Orient arabe et le monde de 1945 à nos jours*. Paris.